AVİM Yorum • No: 2019 / 38 • Nisan 2019

GÜLBENKYAN ADINA HATIRA PULLARI

AVİM

Ermenistan Posta Teşkilatı, Kalust Sarkis Gülbenkyanın 150. yaş günü teması çerçevesinde hazırlanan iki adet hatıra pulunu 23 Martta onaylayarak dolaşıma sokmuştur. Gülbenkyan hatırasına hazırlanan posta pulları, Portekizde bulunan Gülbenkyan vakfı ile Portekiz Posta Teşkilatının işbirliğiyle, Fransız Cartor şirketinde basılmıştır. Söz konusu posta pulları, Calouste Sarkis Gülbenkyan'ı Lizbon'daki Calouste Gülbenkyan Müzesi'nde bulunan ve kendisine ait koleksiyonundaki sanat eserlerinin arka planında tasvir etmektedir. Pulların tasarımını ise Portekiz ve Ermenistan posta teşkilatlarının tasarımcıları beraber görev yaparak hazırlamışlardır. Posta pullarının dağıtımının ardından Ermenistan Merkez Bankası Gülbenkyan anısına hatıra parası basılacağının da haberini vermiştir. Bu vesileyle Gülbenkyanın hayatını ve Osmanlıyla ilişkilerini incelemekte fayda vardır.

Kalust Sarkis Gülbenkyan, Osmanlı Devletinin son yıllarında Londra ve Paris sefaretlerinde fahri mali müşavirlik görevlerinde bulunması nedeniyle Musul petrolleri konusunda rol oynayan bir Ermeni asıllı Osmanlı vatandaşı ve iş adamıdır. Hayatı hakkında araştırmalar yapılmışsa da birbiriyle tutarlı pek fazla araştırma bulunmamaktadır. Rivayete göre Gülbenkyanın kendisi hayatının detaylarının gizli kalması için epey çaba sarf etmiştir.

Hakkındaki araştırmaların pek çoğu Musul petrolleri ve sanatseverliği üzerinden yapılmıştır. Gülbenkyanın eğitimi gereği, Bakü petrolleri ile ilgili yazdığı makaleler Sultan II. Abdülhamidin dikkatini çekmiştir. Gülbenkyan Sultanın kendisine bu konuda danışmanlık yapmıştır. II. Abdülhamid, kendisinden Mezopotamya ve Osmanlı topraklarındaki petrol rezervleri ile ilgili bir çalışma hazırlanmasını talep etmiştir. Bu çalışmanın sonucunda olası petrol bölgelerinin II. Abdülhamid adına tapulandığı bilinmektedir.

1900lerin başında Gülbenkyan ve ailesi o tarihlerde baş gösteren Hınçak ve Taşnak faaliyetlerinin ticari faaliyetlerini kötü etkilememesi için Mısıra gitmişlerdir. Kalust Gülbenkyanın oğlu Nubar Gülbenkyan daha sonra kendi yazdığı otobiyografisinde, ailesinin taşınma sebebini soykırım iddialarıyla bağdaştırmıştır. Ancak tam da bu noktada bazı akademik çalışmaların üzerinde durduğu önemli bir noktayı hatırlatmak gerekmektedir. Gülbenkyan neredeyse tüm eğitim ve öğretim hayatını Londra ve Pariste geçirmiştir. Bu nedenle bu şehirleri çok daha iyi bilmektedir. Dolayısıyla herhangi bir tehditten kaçmaya çalışan Gülbenkyanın daha önce hiç bulunmadığı Mısır yerine, bu şehirleri tercih etmesi daha olası görülmektedir[1]. Nitekim kendisinin petrolle ilgili

çalışmaları sebebiyle Mısırın o dönemki yöneticisi Nubar Paşa tarafından bir davet aldığı ve bu nedenle oraya gittiği düşünülmektedir. Ayrıca Nubar Gülbenkyan 1964 yılında Türk vatandaşı hüviyetini geri almak için ilgili makamlara başvurmuş ve olumlu sonuç almıştır. Dolayısıyla kendisinin yukarıda belirtilen beyanlarını diaspora baskısı nedeniyle yazdığı düşünülebilir.[2]

Diğer yandan, Gülbenkyanın Londrada çeşitli alanlarda faaliyet gösteren şirketleri bulunmaktadır. Bu nedenle Mısırın ardından Londraya geri dönmüş ve 1902 yılında İngiliz vatandaşlığına geçmiştir. Ancak buna rağmen Osmanlı ile bağlarını koparmamamış, Londra ve Paristeki Osmanlı sefaretlerinde görevde bulunmuştur.[3]

Birinci Dünya Savaşından kısa bir süre önce Musul petrolleri üzerinde pek çok yabancı şirket anlaşmazlık yaşamaktadır. Bu çevrelerde iyi tanınan ve Osmanlı yönetimiyle de iyi ilişkileri olan Gülbenkyan, bu konularda bir arabuluculuk görevi yapmıştır. Öte yandan, Gülbenkyan 1912 yılında Türk Petrol Şirketi adıyla kurulup 1929da Irak Petrol Şirketine dönüşen şirketin kurulmasına önayak olmuştur.[4] Kendisi başlangıçta Türk Petrollerinin yüzde yirmi beş hissesine de sahiptir. Ancak daha sonra hisselerinin bir kısmı üzerinden Amerikalılarla anlaşarak devretmiş ve yüzde beş hisse sahibi olmuştur. O zamandan sonra kendisi de yüzde beş lakabıyla anılmıştır.

Gülbenkyan Birinci Dünya Savaşı sırasındaki yoğun iş temposunun ardından kendisini sanat koleksiyonerliğine vermiştir. Londradaki evinde geniş bir koleksiyona sahip olan Gülbenkyan bir müze açmak istemiştir. Hatta bunun için Türkiyeye başvurduğu rivayet edilmektedir. Fakat hayatının son yıllarında dinlenmeye çekildiği Portekizde vefat ettikten sonra burada kendisi adına bir vakıf kurulmuştur. Gülbenkyanın koleksiyonu da burada sergilenmeye başlamıştır.

1915 olaylarından önce Osmanlı topraklarından göçen Gülbenkyan, hayatı boyunca bu meseleye dair herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Nitekim Yalçın Bayerin aktardığına göre[5] Gülbenkyan Türkiyeye yaptığı seyahatlerde devlet protokolü ile karşılanmıştır. Bu açıdan bakıldığında kendisinin Türkiyeye iyi ilişkileri olduğu görülebilmektedir.

Ancak Gülbenkyanın adına kurulan Gülbenkyan Vakfının faaliyetleri incelendiğinde özellikle 1915 olaylarının yansıtılması konusunda tarafgir bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Hatta vakfa ait internet sitesinde Gülbenkyanın hayat hikâyesinin anlatıldığı kısımda Ermeni aktivistler tarafından düzenlenen Osmanlı Bankası baskınının tetiklediği organize saldırılardan kaçtığı şeklinde ifadeler bulunmaktadır. Yukarıda anlatıldığı gibi Gülbenkyanın Osmanlı İmparatorluğundan ayrılışının ardında, bu saldırıların ardından devletin ailesine yönelttiği bir tehdit değil, saldırganların ticari hayatına yönelttiği bir tehdit olması daha muhtemel görünmektedir. Gülbenkyanın ismini yaşatma iddiasında olan bir vakfın, ömrü boyunca bu meseleye dâhil olmamış bir işadamı üzerinden başka iddiaları yaşatmaya çalışması pek uygun görünmemektedir.

[1] Ali Okumuş, Kalust Sergiz Gülbenkyan Ve Türk Petrol Şirketi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi,* https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/eTez024326.pdf

[2] Ben Eski Tebaanız Nubar S. Gulbenkyan, *Taha Toros Arşivi,* http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/14034/001509224006.pdf?sequence=3

[3] Ali Okumuş, Kalust Sergiz Gülbenkyan Ve Türk Petrol Şirketi.

[4] Şenay Sayın Aslan, Calouste Sarkis Gulbenkian ve Koleksiyonu, *Sdü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi sosyal Bilimler Dergisi,* http://dergipark.gov.tr/download/article-file/609427

[5] Ibid.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "GÜLBENKYAN ADINA HATIRA PULLARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2019 / 38. Nisan 15. Erişim Kasım 10, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Yorum/GULBENKYAN-ADINA-HATIRA-PULLARI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır